

Ivica ČATIĆ, Komentar Evanđelja po Marku – prvi dio (1,1 – 3,6). Uvodna pitanja i komentari, Kršćanska sadašnjost, niz Biblica, Zagreb, 2022., 250 str.

Znanstveno-autorska knjiga Ivice Čatića naslovljena *Komentar Evanđelja po Marku – prvi dio (1,1 – 3,6). Uvodna pitanja i komentari*, objavljena u Zagrebu 2022. godine, prvi je komentar najstarijeg evanđelja jednog hrvatskog bibličara, a treći u nizu takvih komentara u izdanju Kršćanske sadašnjosti u posljednjih deset godina. Prethode mu tek komentari Ivanova evanđelja i Poslanice Rimljanima Ivana Dugandžića, koji su također izašli u nizu *Biblica*. Već sama ta činjenica ukazuje na vrijednost i posebnost ovog djela, koje je autor namijenio najširem krugu čitatelja. U njemu će naći korisne informacije i znanstvene uvide oni koji proučavaju Bibliju, ali i duhovnu hranu svi oni koji nastoje Markovo evanđelje ne samo razumjeti nego i njegovu poruku u svakidašnjem životu ostvarivati. Sam komentar kao i bogata literatura koju autor navodi izvrsno će poslužiti svima onima koji se u budućnosti budu htjeli dublje baviti Drugim evanđeljem. Knjiga ima 250 stranica, 527 bilježaka i sedam punih stranica bibliografije.

Prije samog komentara autor u *Uvodu u Evanđelje po Marku* (13-34) dono-

si uvodne činjenice o Evanđelju po Marku pitajući se o autoru, vremenu i mjestu nastanka Drugog evanđelja te o njegovoj književnoj vrsti i strukturi. Poseban naglasak, ne samo u uvodu nego i u komentaru, autor stavlja na narativu dimenziju Markova evanđelja, tj. na njegovu uokvirenost prostorom i vremenom, na početak zapleta i njegov razvoj, na likove koji se u njemu pojavljuju i njihove međusobne odnose, na sve one elemente kojima evanđelist odgaja čitatelja i vodi ga prema zrelim stavovima i ispravnom djelovanju. Narativna dimenzija Drugog evanđelja rezultira pripovjednom naravi Markove teologije, čije najvažnije naglaske komentar nastoji progresivno pratiti.

Autor pritom naglašava važnost kako povijesnog konteksta tako i prilika koje su vladale u Isusovo vrijeme kao i u vrijeme nastanka evanđelja. Današnji čitatelj može ispravno vrednovati evanđelistovu narativnu strategiju, njezine postupke i efekte koje želi postići tek ako uvaži povijesne uvjetovanosti, potrebe i očekivanja ondašnjih slušatelja i čitatelja. Čatić će u svojem komentaru redovito isticati kako cilj Markova evan-

đelja nije tek unutarnja preobrazba čitatelja, nego i vanjska promjena nepravednih društvenih odnosa, koji su vladali ne samo u ondašnjem Rimskome Carstvu nego vladaju i danas. Ta promjena treba se ostvariti ponajprije u odnosima među članovima crkvene zajednice kojoj se evanđelist obraća, odnosno u odnosima unutar članova suvremene Crkve kako bi se odatle prelili na čitavo društvo.

Karakteristika Čatićeva komentara (35-230) jest njegova trodijelna struktura. Svaki evanđeoski odlomak obrađen je u tri etape ili odjeljka. U prvom odjeljku, koji je više analitičke naravi, tumače se pojedini izrazi i njihova funkcija na razini odlomka, donose se povijesni podatci potrebni za njihovo razumijevanje te naznačuje njihova važnost za cjelinu Markove teološke misli. U drugom odjeljku autor smješta evanđeoski odlomak u njegov literarno-teološki i povijesni kontekst: ukazuje na narativno-teološku povezanost pojedinih izraza s bližim i daljnjim kontekstom te smješta Markov tekst u povijesne okolnosti ondašnje religijske, društvene, ekonomske i političke situacije. Tom drugom etapom Čatić nastoji senzibilizirati čitatelja za narativnu dimenziju Markova evanđelja. U trećem odjeljku nastoji spojiti sveti tekst s duhovnošću i konkretnim životom čitatelja tako što ističe duhovni utjecaj protumačenog teksta i sugerira njegovu moguću primjenu na realne životne prilike, bilo na osobnom planu bilo na planu zajednice.

Pogledajmo kako ta trodijelna podjela funkcionira na primjeru perikope Mk 1,21-28, koja izvještava o prvom javnom Isusovu nastupu u kafarnaumskoj sinagogi, gdje Isus na dan subotnji poučava i izgoni nečistog duha (99-112). Tu perikopu većina bibličara smatra programatskom za čitavo Markovo evanđelje. U prvom odjeljku Čatić komentira sljedeće izričaje: »i stignu u Kafarnaum; odmah u subotu; bijahu zaneseni njegovim naukom; učio ih je kao onaj koji ima vlast; što ti imaš s nama, Isuse Nazarećanine; došao si da nas uništiš; znam tko si: Svetac Božji; umukni, iziđi iz njega; nova li i snažna nauka«. U svojem tumačenju autor naglašava centralnu važnost novosti i snage Isusova nauka. Isusov autoritet u naučavanju vidno nadilazi onaj pismoznanačica, a potvrđuje ga egzorcizam. Činjenica pak da je nečisti duh mogao boraviti u sinagogi za vrijeme bogoslužja stavlja u pitanje legitimitet ondašnjeg religijskog sustava. Kada u sinagogu stupa *Svetac Božji*, nečisti duh se osjeća ugroženim jer nečistoća pred svetošću ne može opstati. Isusov pojavak traži promjenu socio-religijskog sustava. Preko Isusove riječi, koja je u središtu čitave perikope, kraljevstvo Božje započinje ostvarivati svoju osloboditeljsku snagu.

Na početku drugog odjeljka Čatić naglašava da su u toj programatskoj perikopi ukratko naznačeni osnovni elementi koji obilježavaju cjelokupno Isusovo djelovanje: djelovanje u prilog čovjeka, autoritet, poseban odnos s Bo-

gom, odnos s učenicima, reakcija naroda i pozicija pismoznanaca. Već na samom početku Isusova javna djelovanja Marko daje prve naznake predstojećeg sukoba između Isusa i židovskih vlasti, što će na kraju Evanđelja dovesti do njegove smrti. Egzorcizam je prvi čin Isusove borbe protiv zla u čovjeku koja prožima cijelo Evanđelje i doživljava vrhunac u Isusovoj smrti kao »otkupnini za mnoge«. No nije riječ samo o osobnom zlu nego i o društvenom zlu, o socioreligijskom sistemu koji ne izbacuje demone, nego im dopušta da zarobe čovjeka. Egzorcizam je najava Isusova sukoba s moćnicima koji čovjeka drže pod svojom vlašću, početak nastanka novog poretka, novog društva koje će nastati oko Isusa, tj. Crkve u kojoj nije dovoljno tek Kraljevstvo verbalno naviještati, nego je potrebno mijenjati situaciju i uprisutnjivati njegove vrijednosti. U toj perikopi započinje i tema mesijanske tajne koja prožima čitavo Evanđelje: Isus ne želi da njegov identitet otkriva nečisti duh. Naglašavajući tajnu Isusova identiteta, Marko ustrajava u tomu da se, kako autor veli, »do istinskog poznavanja Krista ne dolazi čuđenjem nad egzorcizmom ili ozdravljenjem, nego sporim hodom slušanja i traženja. Potreban je dug proces u kojem će se oblikovati prava vizija Krista, ali tako da se prvo čisti od primjesa senzacionalnosti, glamurnosti i površnosti« (108).

Treći odjeljak Čatić započinje tvrdnjom: »Iz Isusova nastupa u Kafarnaumu vidimo što je potrebno da bi se

dogodilo oslobođenje: Božja riječ i njezin navjestitelj« (108). Snagu Božje riječi koju Isus naučava otkriva reakcija opsjednutoga u kafarnaumskoj sinagogi. Čatić ističe: »Opsjednuti nije znao da je opsjednut, a ni ostali oko njega, sve dok se Isus nije pojavio i počeo naučavati« (108). Zahvaljujući snazi Božje riječi otkrivamo demone u sebi, koji – uz one doslovne – mogu biti i svaka »navezanost čovjekova duha na način razmišljanja koji nije Božji« (109). Pokazatelj prisutnosti takva demona jest otpor na koji Božja riječ nailazi u našem srcu zbog naše tvrdoće, sebičnosti, želje za gospodarenjem, navezanosti na imetak, odnosno svega onoga što čovjeka otuđuje, zarobljava, čini ovisnim i sputava. Isusova riječ ima moć osloboditi čovjeka od svake spona koja ometa njegov odnos s Bogom, voditi ga putem ljubavi i života. No, kao što se demon u opsjednutome buni protiv Isusa, tako i Isusova riječ u današnjem slušatelju nailazi na otpor jer zlo ne želi biti raskrinkano, čovjek se u svojoj tromosti nerado mijenja, rado sklapa trule kompromise, pokušava pomiriti »ljubav i egoizam, slobodu i ropstvo, Boga i mamonu, služnje i iskorištavanje« (110). Zato je putanja riječi Božje u srcu čovjeka tegobna i uvijek s neizvjesnim svršetkom. Učinkovitost riječi Božje ovisi i o autentičnosti navjestitelja: »Zbog raznih kompromisa s moćnicima, popuštanja duhu svijeta i hipokriziji, sudjelovanja u religioznim obredima bez nadahnutosti evanđeoskim duhom i onih koji ri-

ječ tumače i onih koji je slušaju, zli duh i danas šuti i ne osjeća se ugrožen. Naprotiv čini se da je ugodno situiran. Tek kad se digne proročki glas, kad se dogodi autentično svjedočanstvo vjere i ljubavi, pokrenut će se i početi drečati« (110). Božja je riječ učinkovita samo onda ako je izgovorena s autoritetom. A autoritet ima, zaključuje autor citirajući Ermesa R. Ronchija, »onaj tko ne samo da izgovara Evanđelje nego čini da se ono događa – da se ostvaruje sada i ovdje ... Crkvi stoga nije dovoljno da se u njoj Evanđelje naviješta – ono se u njoj i po njoj mora događati. Navjestitelj nije onaj tko Evanđelje čita, nego onaj tko ga ostvaruje« (str. 111).

U zaključku knjige (231-236) Čatić se pita o niti vodilji prvog odsjeka Evanđelja koje je prokomentirao (Mk 1,1 – 3,6), o planu, odnosno »misaonoj podlozi koja je u temelju rasporeda zgoda i naglasaka« (232). Oslanjajući se na J. Radermakersa, Čatić zaključuje da je ta nit vodilja zapravo »autoritet Sina Božjega«, koji stavlja u pitanje ljudske autoritete i spoznaje, nailazi na nerazumijevanje, a potom i na oštro protivljenje (234). No, usprkos tomu, Isusova nazočnost označuje veliku promjenu i to kako na razi-

ni pojedinaca tako i na društvenoj razini, koju predstavlja nadolazeća Crkva koju će kao zajednicu karakterizirati ne samo obnova na duhovnoj nego i društveno-ekonomskoj razini, »pravednost i solidarno zajedništvo u dobrima svih vrsta« (236).

Čatićev komentar čine bogatijim i potpunijim i tri tzv. *excursusa*: 1. Spasenje u Evanđelju po Marku (50-58); 2. Kraljevstvo Božje (82-71); 3. Isusov identitet, mesijanska tajna i čudesa (112-117). Nadamo se da će nakon ovog prvog dijela uslijediti i drugi i treći dio komentara Markova evanđelja. Bit će to onda prvi cjeloviti komentar Markova evanđelja koji je napisao domaći autor na hrvatskom jeziku. Time će naša biblijska literatura dobiti važno djelo, čime će se smanjiti velik zaostatak komentara evanđelja koji su napisani na hrvatskom jeziku u odnosu na druge europske jezike. Komentari pojedinih evanđeoskih perikopa, osobito njihov drugi i treći odjeljak, mogu biti ponešto i kraći. No, ono što na temelju ovog prvog dijela očekujemo, jest svakako visoka kvaliteta i široka uporabljivost komentara, kako na teološkim učilištima tako i u pastoralu i duhovnosti.

Božidar Mrakovčić